

10. Королев М.И. Экономическая безопасность фирмы: теория, практика, выбор стратегии. Монография. / Королев М.И. – Москва: Экономика, 2011. – 284 с.
11. Ярочкин В.И. Аудит безопасности фирмы: теория и практика. Серия: Gaudeamus. М.: Академический Проект, 2005. – 352 с.
12. Ярочкин В. Система безопасности фирмы. Изд.2. – М: Академический Проект, 1998. – 192 с.
13. Соснин А.С., Прыгунов П.Я. Менеджмент безопасности предпринимательства. – Учебное пособие. – К.: Изд-во Европейского университета, 2004. – 555 с.
14. Франчук В. І. Основи економічної безпеки: навч. посібник / В.І. Франчук / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2009. – 204 с.
15. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: монографія / Л.В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.
16. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности. Монография. / Захаров О.Ю., Прыгунов П.Я., Гнилицкая Л.В. // К.: ТОВ «Дорадо-Друк», 2011. – 290 с.
17. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность: учебник для вузов. – М.: Экзамен, 2005. – 768 с.
18. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників «Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації» / розробники: Мельник С.В., Гнилицька Л.В., Пригунов П.Я. та інш. – Луганськ: ДУ НДІ СТБ, 2001. – 57 с.

Отримано 03.10.2012

УДК 658.15: 332.8

Ю.І.МІЗІК, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

Запропонована методика оцінки та прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки на підприємствах житлово-комунального комплексу, що дозволяє оцінити її поточний рівень з урахуванням галузевих особливостей комплексу та спрогнозувати динаміку змін рівня фінансово-економічної безпеки під дією загроз.

Предложена методика оценки и прогнозирования уровня финансово-экономической безопасности на предприятиях жилищно-коммунального комплекса, что позволяет оценить ее текущий уровень с учетом отраслевых особенностей комплекса и спрогнозировать динамику изменений уровня финансово-экономической безопасности под действием угроз.

In the article methods of assessing and predicting the level of financial and economic security are suggested for enterprises of housing and communal services, which allows to estimate its current level, taking into account industry characteristics, and to predict the dynamic changes in the level of financial and economic security under the threats.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, житлово-комунальний комплекс, методика, оцінка, прогнозування, загроза.

Сучасна діяльність та розвиток вітчизняних підприємств житлово-комунального комплексу пов'язані з низкою проблем забезпечення їхньої фінансово-економічної безпеки (ФЕБ), серед яких нестабільність

зовнішнього середовища, нерозвиненість ринкових відносин у сфері ЖКК та дотаційність галузі, перешкоди реалізації економічних інтересів житлово-комунальних підприємств, відсутність конкурентних переваг, слабкий фінансово-економічний стан підприємств ЖКК. Все це обумовлює той факт, що житлово-комунальні підприємства повинні перебувати в активному постійному пошуку й реалізації ефективних управлінських рішень щодо забезпечення та зміцнення власної фінансово-економічної безпеки. Тому сьогодні одним з визначальних напрямків зростання ефективності та спроможності управління житлово-комунальними підприємствами є формування та удосконалення системи управління ФЕБ цих підприємств.

На сьогоднішній день багато вчених починають і продовжують досліджувати питання забезпечення та управління фінансово-економічною безпекою як держави в цілому, так і підприємств зокрема [1-4, 6, 8, 9]. Як показує аналіз сучасних наукових публікацій під поняттям «економічної безпеки підприємства» часто розуміють такий стан захищеності економічної системи (суб'єкта господарювання) від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, ризиків і інших дестабілізуючих факторів, який дозволяє забезпечувати стабільне функціонування й стратегічний розвиток [2, 8, 9]. Не применшуючи вагомий внесок існуючих наукових праць, слід наголосити на проблемах комплексного підходу до розуміння та визначення галузевих особливостей ФЕБ житлово-комунальних підприємств, що є визначальними для побудови ефективної системи управління нею. Як відомо, що реалізація основних функцій управління ФЕБ здійснюється в рамках проведення оцінки її рівня та прогнозування наслідків дії загроз, але існуючі методики не дають повну, належну методичну підтримку для підприємств ЖКК.

Враховуючи вищесказане, метою статті є за допомогою методів багатовимірного статистичного аналізу і прогнозування запропонувати методику оцінки та прогнозування рівня ФЕБ житлово-комунальних підприємств з урахуванням їх галузевих особливостей.

Житлово-комунальний комплекс як невід'ємна частина національної економіки має певні галузеві особливості функціонування, які повинні бути враховані під час побудови й удосконалення системи управління ФЕБ житлово-комунальних підприємств у сьогоденних ринкових умовах. Серед основних можна виділити наступні [7]:

- унікальність житлово-комунальних послуг і високу соціальну значущість галузі, функціонування якої спрямоване на задоволення першочергових життєвих потреб та забезпечення умов життєдіяльності населення;
- державний контроль за рівнем якості та цінами на житлово-комунальні послуги;

- висока комплексність та багатоланковість структури ЖКК;
- локальний характер та одночасність процесів виробництва і споживання житлово-комунальних послуг;
- подвійне підпорядкування, яке забезпечує поєднання територіального управління, яке враховує місцеві умови, та галузевого керівництва експлуатаційною діяльністю підприємств і організацій ЖКК;
- історично обумовлений монополізм галузі, пов'язаний із технологічними особливостями ЖКК.

Враховуючи галузеву специфіку житлово-комунального комплексу, в рамках побудови та системи управління на рисунку запропонована методика оцінки і прогнозування рівня ФЕБ під дією загроз на підприємствах ЖКК, яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків: оцінка поточного рівня ФЕБ на житлово-комунальних підприємствах; визначення, оцінка та аналіз загроз ФЕБ цих підприємств; визначення та прогнозування тенденцій змін рівня ФЕБ під дією загроз підприємств ЖКК.

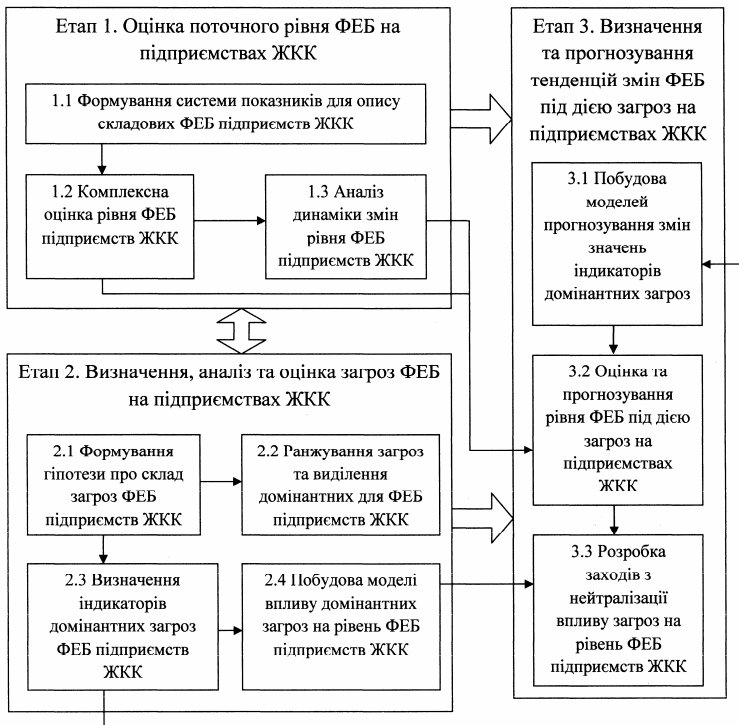

Схема взаємозв'язку етапів методики оцінки і прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки під дією загроз на підприємствах ЖКК

Зміст першого блоку запропонованої методики полягає в розробці інструментарію комплексної оцінки поточного рівня ФЕБ підприємств житлово-комунального комплексу України. Для всебічної характеристики ФЕБ, кількісної оцінки її рівня, важливе значення має виділення окремих її складових. Для опису окремих складових ФЕБ підприємств ЖКК найголовнішим є формування системи специфічних показників, які характеризують згадані вище галузеві особливості функціонування цих підприємств. Від того, наскільки повно і точно сформований інформаційний простір показників, залежить своєчасність розпізнавання негативних тенденцій розвитку та можливості попередження дії загроз ФЕБ. Для формування комплексної оцінки рівня ФЕБ за великим числом ознак доцільно застосувати таксономічний метод, який дозволяє згорнути багатомірний статистичний матеріал, що характеризує явище в часі або в просторі, у єдиний інтегральний показник. Для побудови інтегрального показника взятий таксономічний показник рівня розвитку, запропонований З. Хельвігом, що представляє собою синтетичну величину, «рівнодіючу» всіх ознак, що характеризують об'єкти досліджуваної сукупності та дозволяють лінійно їх впорядковувати [5]. Визначені інтегральні показники рівня ФЕБ на певну дату (тобто статичні) використовуються для аналізу динаміки їх змін за певний час з визначенням темпів таких змін. Результати такого аналізу корисні для прогнозування рівня ФЕБ підприємств ЖКК на перспективу.

Дослідження впливу загроз на ФЕБ житлово-комунальних підприємств вимагає реалізації комплексного підходу до визначення, оцінки загроз та аналізу причино-наслідкових зв'язків. Формування попереднього набору зовнішніх та внутрішніх загроз для житлово-комунальних підприємств рекомендується здійснювати за результатами ретроспективного аналізу фінансово-господарської діяльності цих підприємств. Великий попередній набір зовнішніх і внутрішніх загроз зумовлює необхідність їх ранжування за ступенем значущості та виділення домінантних для ФЕБ житлово-комунальних підприємств. Для вирішення цього завдання доцільно використовувати метод аналізу ієрархій, який припускає декомпозицію комплексної проблеми на більш прості складові частини та обробку суджень осіб, що приймають рішення. Вибір цього методу базується на ряді переваг, які не мають інші методи, а саме: визначає не тільки ступінь різниці другої загрози від першої, третьої від другої і першої і т. д., а і місце та вклад кожної загрози для послаблення ФЕБ; дозволяє оцінити проблему комплексно, вдало поєднуючи в собі елементи традиційного, експертного та структурного аналізу; непогано працює з слабоформалізованими та неформалізованими даними; володіє досить ефективним і при цьому нескладним математичним апаратом та

легко автоматизується. Для того щоб оцінити наслідки дії домінантних загроз ФЕБ, визначаються їхні індикатори, під якими розуміють критичні параметри відносно до граничного стану системи. У якості індикаторів домінантних загроз ФЕБ обираються абсолютні, відносні кількісні показники або темпи їх приростів. Заключним кроком другого етапу запропонованої методики є побудова моделі за допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу, яка визначає форму взаємозв'язку між рівнем ФЕБ (y) та домінантними загрозами ($x_1, x_2, \dots, x_n$), встановлює цільність такого зв'язку та аналізує вплив небезпечної комбінації домінантних загроз на рівень ФЕБ.

Змістом завершального етапу запропонованої методики є розробка моделей прогнозування тенденцій змін рівня ФЕБ під дією загроз на підприємства ЖКК. З цією метою та залежно від характеру вихідної інформації про домінантні загрози для прогнозування доцільно застосовувати методи кореляційно-регресійного аналізу та динамічного моделювання. Отримані прогнозні характеристики дозволяють проводити аналіз розвитку фінансово-економічних ситуацій і оцінювати результати впливу домінантних загроз у випадку, якщо житлово-комунальне підприємство буде дотримуватися поточної стратегії забезпечення ФЕБ. За результатами прогнозування наслідків дії домінантних загроз на ФЕБ необхідно розробити заходи з нейтралізації їх впливу.

Таким чином, запропонована методика дає можливість провести оцінку рівня ФЕБ, виділити домінантні загрози, які впливають на стійке функціонування і розвиток житлово-комунальних підприємств, оцінити й спрогнозувати наслідки їх пролонгованого впливу на ФЕБ підприємств ЖКК.

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / Барановський О.І. – К.: КНЕУ, 2004. – 759 с.

2. Клейнер Г.Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М.; под ред. С.А. Панова. – М.: ОАО «Издательство «Экономика», 1997. – 288 с.

3. Кракос Ю.Б. Управление финансово-безопасностью предприятий / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Экономика та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1 (1). – С. 86-97.

4. Моделирование экономической безопасности: держава, регион, предприятие : монография / [В.М. Гесць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова та ін.]. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2006. – 240 с.

5. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Методы таксономии и факторного анализа / Пер. с пол. В.В. Иванова; Науч. ред. В.М. Жуковский. – М.: Статистика, 1980. – 151 с.

6. Реверчук Н.Й. Управление экономической безопасностью предпринимательских структур: монография / Н.Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

7. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: монографія / [О. М. Тищенко, М. О. Кизим, Т. П. Юр'єва та ін.] – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2008. – 368 с.

8. Франчук В.І. Економічна безпека організації як об'єкт теоретичного аналізу / В.І. Франчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 1(1). – С. 230-238.

9. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С.М. Шкарлет. – К.: Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 435 с.

Отримано 05.06.2012

УДК 658.15

І.В.ПІРЯТІНСЬКА

Харківський національний університет будівництва та архітектури

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено та систематизовано методичні підходи до оцінки економічної безпеки на макро- та мікрорівнях. Визначено переваги та недоліки існуючих підходів до оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Исследованы и систематизированы методические подходы к оценке экономической безопасности на макро- и микроуровнях. Определены преимущества и недостатки существующих подходов к оценке экономической безопасности субъектов хозяйствования.

Investigational and the methodical going is systematized near the estimation of economic security on makro- and microlevels. Advantages and lacks of the existent going are certain near the estimation of economic security of subjects of menage.

Ключові слова: підприємство, безпека, оцінка, економічна безпека підприємства.

Тяжкі умови світового і вітчизняного конкурентного середовища істотно ускладнюють необхідність функціонування підприємств і обумовлюють необхідність забезпечення їх економічної безпеки на всіх стадіях життєвого циклу. Вплив світової фінансової кризи на стан національної економіки призвів до загострення негативного впливу явищ у фінансовій, комерційній, виробничій і інших сферах діяльності вітчизняних підприємств.

Сучасні умови розвитку будівельної галузі у значній мірі залежать від економічної безпеки підприємств будівництва, яка стає одним з визначних факторів їх ефективної діяльності.

У результаті проведеного дослідження за даними Держслужби статистики [1] встановлено, що підприємства будівельної галузі у посткризовий період розвиваються малоефективно і не дали очікуваних результатів. Це підтверджено наступним:

- високий рівень питомої ваги збиткових будівельних підприємств (за останні два роки становила близько 40%);
- більше половини будівельних підприємств мають низький рівень рентабельності (5,7% і нижче).

Така динаміка розвитку підприємств відповідної галузі призвела до